

УДК 336.717.3(477)

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДЕПОЗИТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Михальчинець Г.Т.

MODERN DEVELOPMENT TRENDS ON THE DEPOSIT MARKET OF UKRAINE

Michalchinets Galina

У статті проаналізовано основні сучасні тенденції та перспективи розвитку депозитного ринку України. Охарактеризовано структуру депозитного та кредитного банківського сектору фінансового ринку України. Висвітлено динаміку зміни ставок за депозитними внесками. Наведено напрями збільшення обсягу депозитних ресурсів банків.

Ключові слова: ринок депозитів; депозитні внески; депозитні ресурси; ставки за депозитами, індекс UIRD.

The article analyzes the main current trends and prospects for the development of the deposit market in Ukraine. The structure of the deposit and credit banking sector of the financial market of Ukraine is characterized. The dynamics of changes in rates on deposit deposits is highlighted. The directions of increase of deposit resources of banks are given.

Keywords: deposit market; deposit deposits; deposit resources; deposit rates, UIRD index.

На сьогоднішній день, під впливом економічної та політичної ситуації в країні, рівень довіри населення до банківської системи суттєво знизився. Ефективність діяльності банку та обсяг його можливостей напряму залежать від його ресурсної бази. Враховуючи те, що основну частину ресурсів банків формують залучені кошти, левову долю яких становлять депозити, сьогодні в Україні між банками ведеться боротьба за вільні кошти населення. Тому актуальність досліджень ринку депозитів не викликає сумнівів.

У розробці теоретичних, методологічних та практичних підходів до питань формування ресурсної бази комерційного банку значний внесок зробили такі вчені, як: М. Д. Алексеєнко, А. М. Герасимович, В. М. Кочетков, І. О. Лютий, А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна, Л. О. Примостка, І. М. Парасій-Вергуненко, М. І. Савлук, І.В. Сало та інші. В їх працях висвітлено основні теоретичні засади банківської діяльності, механізм формування основних складових банківського капіталу, розкрито методику аналізу пасивів і активів банку та забезпечення фінансової стійкості сучасного комерційного банку, розглянуто захист прав та інтересів учасників банківської діяльності, проаналізовано основні складові банківського маркетингу. Невирішеними залишаються питання щодо сучасних тенденцій та перспектив розвитку ринку депозитів в Україні.

Метою дослідження є аналіз тенденцій і динаміки ринку депозитів в Україні та перспектив його розвитку і завоювання.

Сучасні економічні реалії свідчать, що розвиток економіки країни спричиняє необхідність динамічного розвитку фінансового ринку, зокрема депозитного ринку як фінансової площини акумульованих фінансових ресурсів.

Однією з основних функцій банківської системи є спрямування їх у кредитно-інвестиційний процес через раціональний розподіл фінансових ресурсів шляхом акумулювання тимчасово вільних коштів суб'єктів господарювання і населення. Проте без достатнього обсягу ресурсів банківські установи не можуть у належних обсягах забезпечити будь-яке кредитування та фінансувати інвестиційні проекти. Міжнародні банки, враховуючи політично-економічну нестабільність в Україні, знизили обсяги кредитування вітчизняних

банків, що проявляється у недостатності обсягів ресурсів на внутрішньому банківському ринку. За таких умов, важливого значення та актуальності набуває питання організації продуманої та ефективної ресурсної політики, в основі якої лежить депозитна політика, що є запорукою стабільного розвитку банків та банківської системи загалом [6].

За даними Національного банку України, населення у 2013 р. мало 116 млрд грн заощаджень, які могли перетворитися на депозитні внески у банках України. Враховуючи, що депозитні внески відіграють важливу роль у формуванні ресурсної бази банку, а станом на 01.10.2014 розмір коштів фізичних осіб у банках становив 411 млрд грн, необхідно відмітити значний потенціал для банківського ринку України [2].

Лева частка в розбудові ринкової економіки та розвитку кредитного ринку належить саме депозитним ресурсам залученим фінансовими установами у різний спосіб. Зокрема, депозитний ринок і, зокрема, депозити фізичних осіб відіграють важливу роль в насиченні економіки фінансовими ресурсами.

Будь-який банківський стратегічний менеджмент побудований на цілі долучення та зростання депозитних вкладів населення.

Останні зрушення в доларовій політиці НБУ та загальна тенденція рівня економіки суттєво знизилася довіру до депозитних вкладів населення, що спричинило значний розрив між кредитними та депозитними ставками (Табл.1).

Таблиця 1

Динаміка вартості строкових депозитів та вартості кредитів за даними статистичної звітності банків України за період 01.01.2012- 01.01.2018рр., (середньозважена за день вартість в процентах річних, %)*

Станом на	гривня		іноземна валюта	
	вартість депозитів	вартість кредитів	вартість депозитів	вартість кредитів
01.01.2012	19,2	19,7	7,8	14,3
01.01.2013	21,7	26,0	8,2	11,0
01.01.2014	19,1	22,7	8,1	6,5
01.01.2015	20,4	26,6	9,1	14
01.01.2016	20,8	32,5	8,4	-
01.01.2017	17,2	30,5	5,7	-
01.01.2018	14,0	27,0	3,4	-

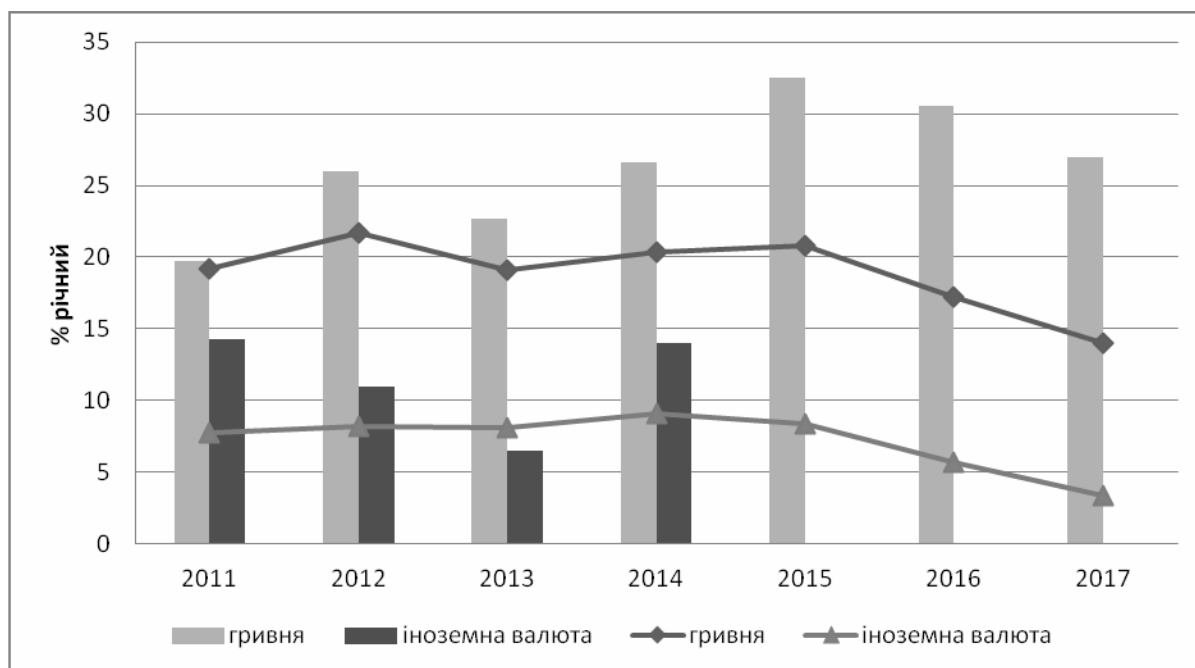
*складено авторкою на основі звітних даних банківських установ України [8]

Значний темп приросту вартості кредитних ресурсів у національній валюті за період 2012-2017 рр. у розмірі 37 % в порівнянні з темпом падіння вартості депозитів у національній валюті за той же період на 27 % підтверджує незбалансованість дій НБУ та уряду щодо стабілізації грошово-кредитної політики (Рис. 1).

Підвищення курсу долара США спричинило відмову банківських установ від доларових кредитів, при цьому ставка по депозитах і іноземній валюті впала на 5,6 % станом на 01.01.2018 р. в порівнянні з 2012 р.

За даними моніторингу Bankoграфо топ-25 найбільших банків, тільки один банк підвищив ставки за 12-місячним гривневим строковим депозитом протягом місяця [2].

Сім банків знизили ставки на 0,4-2 процентних пункти. Решта залишили ставки незмінними. Середня ставка за депозитами з можливістю розірвання договору знизилася до рівня 2011 року.

Рис.1. Динаміка вартостей кредитно-депозитних активів в Україні в період 2011-2017рр*

*складено авторкою на основі звітних даних банківських установ України [8]

Основними трендами депозитного ринку є виникнення вперше на ринку депозитів пропозиції 0% або 0,01% річних за залишок на ощадному рахунку. Так підтримує австрійські традиції «Райффайзен банк аваль». Кілька банків дають за ощадні рахунки 0,01%, а певні іноземні банки пропонують стільки ж за доларовими строковими вкладками [10].

На депозитному ринку спостерігаються також негативні зміни в асортименті продуктивних активів, зокрема зникнення і спрощення асортименту пропозицій. Так, зникають депозити з можливістю розірвання – десять банків з 25 найбільших гравців ринку відмовилися від таких продуктів. Лише кілька банків пропонують цю опцію і лише для однорічних договорів. Звісно, ставки там нижчі. Це спричинило хвилю проблеми з накопичувальними депозитами в іноземних банках.

Зникають пропозиції щодо розміщення валютних ощадних вкладів з можливістю вільного зняття коштів з рахунку.

Переформатування ринку, зокрема консолідація «Альфа банк» і Укрсоцбанк, закриття ряду банків, з різних причин, спричинило ряд негативних тенденцій, що вплинули на пониження відсоткових депозитних ставок. Зокрема уніфікація лінійки депозитів та ставок за ними.

Інтернет онлайн-інтерфейси з невідомих причин не дають можливості швидко порівняти цінові пропозиції щодо вибору банку для депонування. Так звана діджиталізація депозитних продажів спричиняють ряд незручностей, а тому і зміну психології вкладників.

Важливу роль для розвитку депозитного ринку відіграє динаміка українського індексу ставок по депозитам фізичних осіб.

Український індекс ставок по депозитам фізичних осіб (англ. Ukrainian Index of Retail Deposit Rates, скор. UIRD) – індикативні ставки, розраховані компанією Thomson Reuters по методиці, розробленій в сумісництві з НБУ. Розрахунок проводиться на основі номінальних ставок депозитів фізичних осіб, що оголошені основними учасниками українського ринку банківських депозитів — 20 лідерами комерційних банків України [4].

Для розрахунку індексу використовують номінальні ставки банку по «класичному» депозиту для стандартних сум на відповідні строки. «Класичним» вважається депозит фізичної особи - нового вкладника без права поповнення до кінця терміну, з виплатою відсотків в кінці терміну.

Оскільки Індекс UIRD розраховується на основі депозитних ставок, що оголошені банками на строки 3,6,9,12 місяців у валютах: гривня, долар США, євро на стандартні депозити, якими вважаються суми депозитів прийняті в якості бази для вибору ставок в українській гривні – 100000,00 грн., в доларах США -10000,00 одиниць даної валюти, в євро – 10000,00 одиниць, то ж дані ставки відображають реальний рівень відсоткових ставок по яким банки- учасниці на поточний момент готові приймати депозити фізичних осіб.

Станом на 01.01.2018 р. індекс UIRD складає за 12 місяців 14,33 % у гривні, 3,68% у доларах, що свідчить про «особливий» підхід до курсоутворення в Україні (Табл. 2).

Таблиця 2

Індекс ставок по депозитам фізичних осіб (UIRD) станом на 01.09.2017-01.01.2018, % річних*

Строки депозитів	Індекс ставок по депозитам фізичних осіб (UIRD) в українській гривні	Індекс ставок по депозитам фізичних осіб (UIRD) в дол. США	Індекс ставок по депозитам фізичних осіб (UIRD) в євро
12 місяців	14,33	3,68	2,58
9 місяців	14,09	3,20	2,16
6 місяців	14,40	3,13	1,96
3 місяці	13,57	2,49	1,59

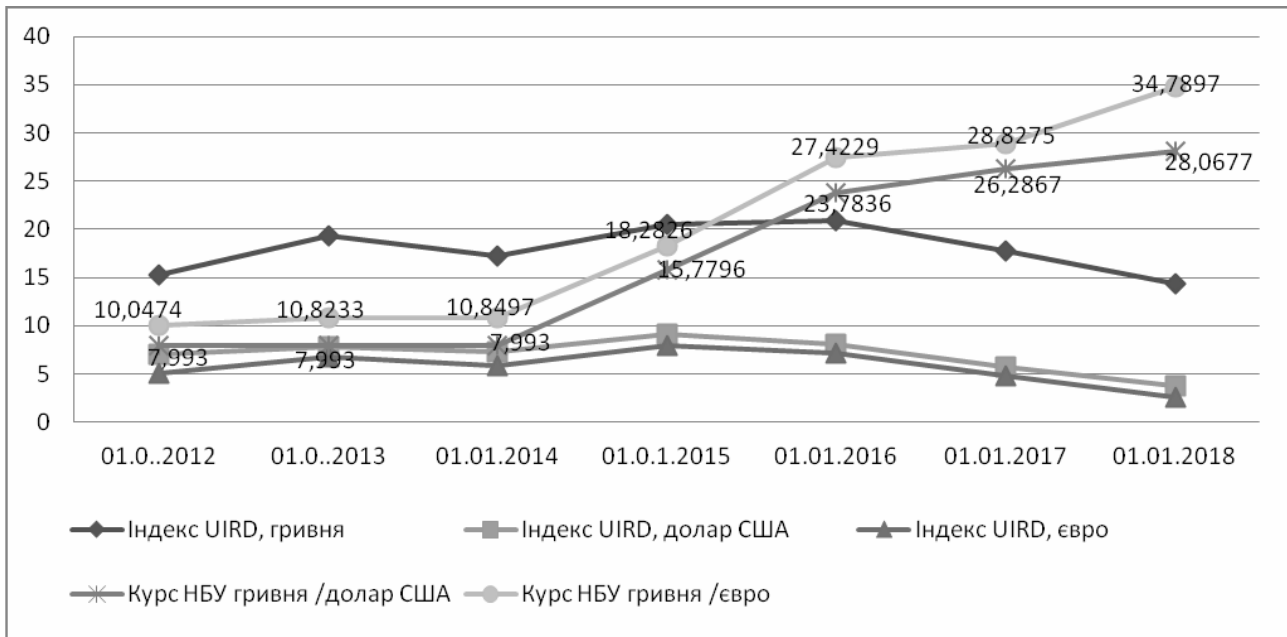
*складено авторкою на основі звітних даних банківських установ України [8]

Динаміка українського індексу ставок за депозитами фізичних осіб також доводить невідповідність зміни курсу НБУ гривні до долара США та українського індексу ставок за депозитами фізичних осіб (Табл.3).

Таблиця 3

Динаміка українського індексу ставок за депозитами фізичних осіб за період 2011-2017рр. (за даними агентства «Thomson Reuters»), % річних[2]

Показники	01.0.2012	01.0.2013	01.01.2014	01.0.1.2015	01.01.2016	01.01.2017	01.01.2018
Індекс UIRD, гривня	15,32	19,38	17,24	20,47	20,93	17,74	14,33
Індекс UIRD, долар США	6,95	7,83	7,31	9,16	8,11	5,68	3,68
Індекс UIRD, євро	5,04	6,69	5,86	7,96	7,15	4,84	2,58
Курс НБУ гривня /долар США	7,993	7,993	7,993	15,7796	23,7836	26,2867	28,0677
Курс НБУ гривня /євро	10,0474	10,8233	10,8497	18,2826	27,4229	28,8275	34,7897

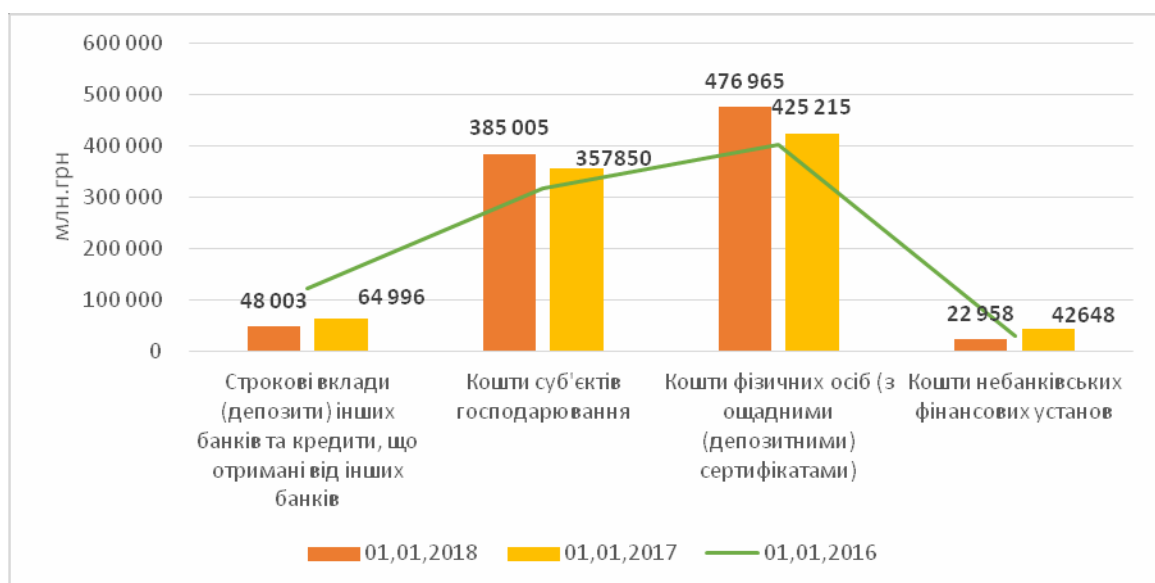

Рис 2. Динаміка зміни українського індексу ставок за депозитами фізичних осіб у порівнянні з курсом НБУ за період 01.01.2012- 01.01.2018рр.*

*складено авторкою на основі звітних даних банківських установ України [8]

Зростання курсу НБУ гривня/дол США за 2015-2016 р. на 10,52% відповідає падінню Індекс UIRD в доларах США т.б. на 11,5%, а зниження курсу НБУ гривня/дол США за 2016-2017р на 6,78 відповідає падінню Індекс UIRD в доларах США на 35,4%, що свідчить про нерегульовану грошово-кредитну політику НБУ на сучасному етапі (Рис.2).

Аналізуючи структуру обсягів депозитних коштів банківського сектору України станом на 01.01.2018 р., відмітимо, що співвідношення строкових коштів між фізичними особами та суб'єктами господарювання зросло в порівнянні з 01.01.2017 р. на 12%, проте наявність строкових коштів інших фінансових установ в структурі капіталу банку скоротилася на 25,9 %, що свідчить про кардинальну зміну в банківській політиці управління капіталом (Рис.3).

Рис. 3. Структура строкових зобов'язань банків України за період 01.01.2016-01.01.2018рр.*

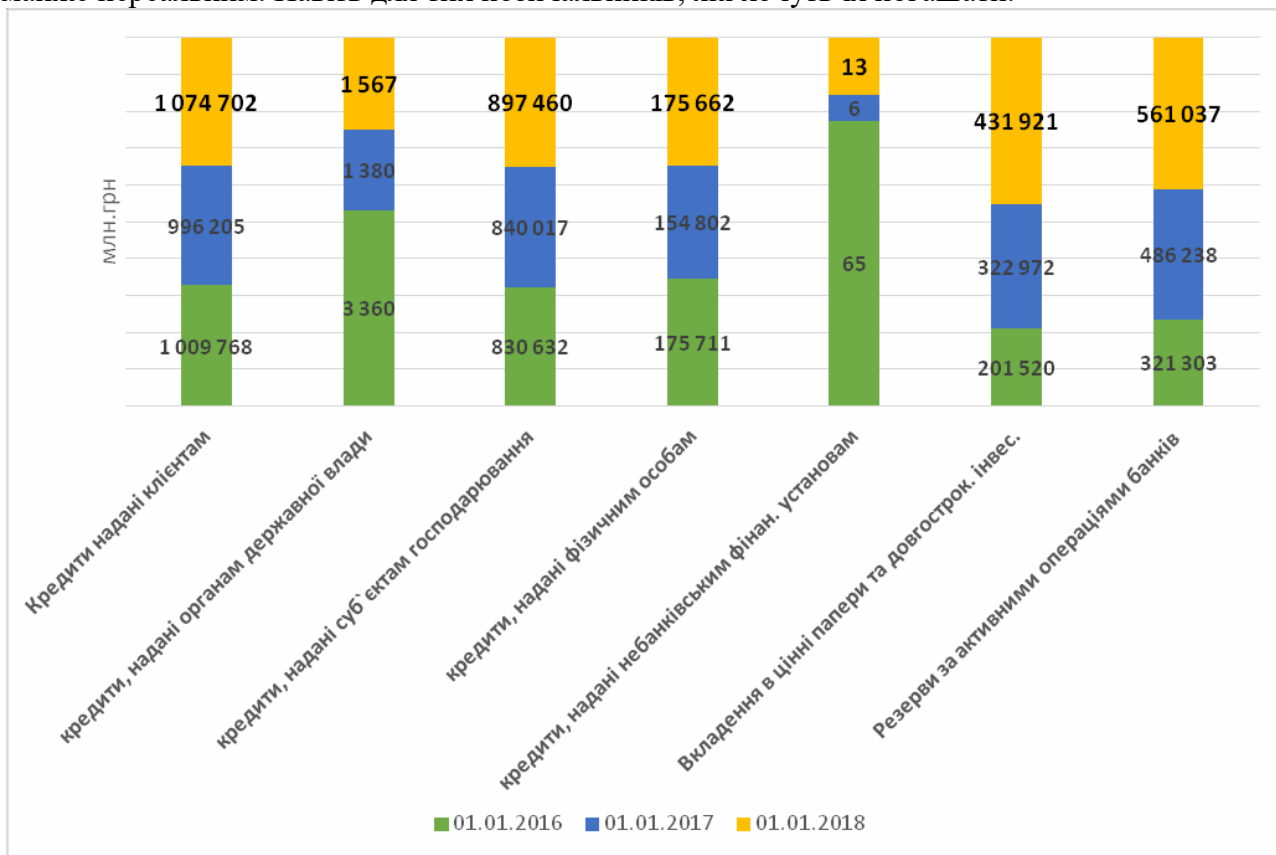
*складено авторкою на основі звітних даних банківських установ України [8]

В структурі обсягів кредитних коштів банківського сектору України станом на 01.01.2018 р., також майже не змінилось співвідношення розмірів операцій між фізичними особами та суб'єктами господарювання в порівнянні з 01.01.2017р. Заслугує на увагу різке зниження операцій по кредитуванню державних органів влади та небанківських фінансових установ. Натомість комерційні банки активно приймають участь у формуванні власного інвестиційного портфелю та забезпечення резервів по активним операціям (Рис.4).

При цьому умови роботи на вітчизняному банківському ринку останні 2 роки є дуже жорсткими. На цей факт вплинули три речі:

1. Втрата державою контролю над частиною території призвела до втрати банками контролю над частиною позичальників і застав. В середньому, це 15 – 20 % від всього кредитного портфелю [2].

Девальвація гривні більш ніж в 3 рази зробила обслуговування валютних кредитів майже нереальним. Навіть для тих позичальників, які хочуть їх погашати.

Рис 4. Структура активних операцій банківських установ України за період 01.01.2016-01.01.2018рр.*

*складено авторкою на основі звітних даних банківських установ України [8]

Спад реальної економіки і зростання безробіття негативно впливають і на кількість позик.

Тому в даних умовах є лише два фактори впливу на надійність банку, а отже і на його стабільну та обґрунтовану депозитну політику: можливість і бажання вкладати кошти вкладниками та акціонерами для порятунку в комерційні банки.

Оцінку наведених факторів найкраще зробити, поділивши банківські установи на групи:

1. Іноземні (великі банківські групи).
2. Державні українські.
3. Приватні українські (в т. ч. оформлені на офшори).

Великі іноземні банківські групи зарекомендували себе найкращим чином на українському ринку. Проте навіть в цій групі існує велика проблема, що виникає з бажання майже всіх європейських установ продати свої українські активи. При цьому, в минулому, продаж українським або російським власникам вже призводив до банкрутства через кілька років (прикладом є банки Форум та Кредитпромбанк). Зміна акціонерів - перша ластівка про негативну тенденцію та бажання згорнути свою діяльність в Україні.

Не меншою проблемою серед іноземних банків є проблема країни походження, а саме Росії, Греції та Кіпру. *Росія* анексувала частину території України, перебуває під міжнародними санкціями та потерпає від різкого падіння цін на енергоносії та девальвації власної валюти [7].

Греція перебуває у економічній кризі вже протягом занадто тривалого, за сучасними мірками, періоду часу і вводила влітку 2015 р. дуже серйозні обмеження на банківські операції для своїх громадян. *Кіпр* у 2013 році провів чистку депозитів у 2 найбільших банках країни, замінивши частину коштів вкладників акціями, які майже нічого не коштують [7].

До банківської групи з російським капіталом входять: Укрсоцбанк, Промінвестбанк, Сбербанк Росії, Альфа-банк, ВТБ банк, ВіЕс банк, банк Форвард. Установам з Греції та Кіпру належать: Універсал банк, Піреус банк МКБ, Марфін банк. Тому, напевне, можливість банків з цих країн допомагати українським дочірнім підрозділам в майбутньому здається неможливим.

Інші 4 банки працюють лише з великими корпоративними клієнтами: ІНГ, Сіті, Дойчебанк, СЕБ банк.

Лише, Райффайзен банк Аваль, Укрсиббанк (BNP Paribas), ОТП банк, Креді Агріколь банк, Кредобанк (РКО ВР), Прокредит банк, Правекс банк (Intesa), Ідея банк (Getin), що належать європейським групам працюють з будь-яким клієнтом, в т. ч. і фізичними особами. Це пояснює їх поведінку щодо встановлення нижчих ставок по депозитам, покликану зберегти репутацію на європейському ринку [10].

Крім того стійкість європейських банків та їх депозитної політики, роздробленість географічної структури і помірні концентрації системи, перехід до класичних рівномірних вкладень не залежних від ресурсів роздрібних вкладників, підтримка материнської структури позитивно впливає на діяльність українських банків.

Отже, ефективність банківської роботи із залучення додаткових грошових коштів та забезпечення його конкурентоспроможності на фінансовому ринку залежать від впровадження банківськими інститутами нових депозитних продуктів. Однак важливим є поєднання традиційного обслуговування клієнтів з сучасними інноваційними системами та продуктами.

Постійний моніторинг, впровадження та підтримка ефективною депозитної політики дозволить підвищити надійність національних банків та розширить шляхи євроінтеграційних перетворень цілої банківської системи України.

Таким чином, сучасна депозитна політика вітчизняних банків потребує постійного вдосконалення. Основними напрямками підвищення ефективності вважаємо:

1. Посилення захисту депозитних коштів фізичних та юридичних осіб, через удосконалення та посилення жорсткості у питаннях законодавчого та нормативно-правового регулювання.

2. Втілення у систему відкриття та обслуговування депозитних рахунків принцип простоти, надійності, доступності та лояльності.

3. Посилення контролю щодо правдивості, своєчасності та доступності інформації про фінансовий стан банків через контролюючі та регулюючі органи банківської системи.

4. Зміна підходу до якості обслуговування клієнтів через запровадження та оновлення сучасних нових інформаційних технологій у банківській сфері, а також підвищення кваліфікації працівників банку.

5. Підтримка програм в межах маркетингової політики відносно цінових та нецінових методів залучення щодо депонування фізичних та юридичних осіб з метою пропозиції індивідуальним вкладникам більший комплекс високоякісних послуг, покращення якості обслуговування, підвищення зацікавлення фізичних і юридичних осіб у розміщенні своїх коштів на депозитних рахунках банку.

Отже, найважливішим у реалізації депозитної політики банківських установ залишається підвищення рівня економіки в країні, що визначає рівень життя та підприємницьку активність, а також відновлення та зростання рівня довіри населення до банківської системи України.

Список використаних джерел

1. Аналіз банківської діяльності: підручник / А.М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Вергуненко та ін.; за ред. А.М. Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2004. – 599 с.
2. Аналіз банків України: огляди, графіки, факти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bankografo.com>.
3. Банківські операції: підручник / А.М. Мороз, М.І. Савлук, М.Ф. Пуховкіна та ін.; за ред. д-ра екон. наук, проф. А.М. Мороза. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: КНЕУ, 2002. – 476 с.
4. Індекс ставок по депозитам фізических лиц [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://index.minfin.com.ua/index/deposit/>
5. Лютий І.О. Банківський маркетинг: навчальний посібник/ І.О. Лютий, О.О. Солодка. – К.: Знання, 2007. – 395 с.
6. Матлага Л. О. Проблеми та тенденції розвитку депозитної політики банківських установ / Л. О. Матлага, П. В. Васирина //Економічний аналіз. –2014. – Том 15. – № 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///C:/Users/73/ZVIT_ARC/Downloads/339-2604-1-PB%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/73/ZVIT_ARC/Downloads/339-2604-1-PB%20(1).pdf)
7. Надійні банки України – рейтинг листопад 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://finsee.com/депозити/надійні-банки/>
8. Основні показники діяльності банків України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442
9. Річний Звіт НБУ за 2016 рік / Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
10. Роман Корнилюк Присутність іноземних банків в Україні – 2014-2016/ Р. Корнилюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bankografo.com/prisutnist-inozemnih-bankiv-v-ukrayini-2014-2016.html>

References

1. Gerasymovych A.M., Aleksejenko M.D., Parasij-Vergunenکو, I.M. (2004), Analiz bankivs'koi' dijal'nosti [Analiz bankivs'koi' dijal'nosti], Kyi'v: KNEU, 599 s.
2. Analiz bankiv Ukraï'ny: ogljady, grafiky, fakty, Available at: <http://bankografo.com> [Accessed: 28 april 2018].
3. Moroz A.M., Savluk M.I., Puhovkina M.F. (2002), Bankivs'ki operacii [Bankivs'ki operacii]. Kyi'v: KNEU, 476 s.
4. Yndeks stavok po depozytam fyzycheskyh lyc, Available at: <http://index.minfin.com.ua/index/deposit/>[Accessed: 28 april 2018].
5. Ljutyj I.O., Solodka O.O. (2007), Bankivs'kyj marketyng [Bankivs'kyj marketyng], Kyi'v: Znannja, 395 s.
6. Matlaga, L. O. (2014), Problemy ta tendencii' rozvytku depozytnoi' polityky bankivs'kyh ustanov, Available at: [https://C:/Users/73/ZVIT_ARC/ Downloads/339-2604-1-PB%20\(1\).pdf](https://C:/Users/73/ZVIT_ARC/ Downloads/339-2604-1-PB%20(1).pdf) [Accessed: 28 april 2018].
7. Nadijni banky Ukraï'ny – rejtyng lystopad 2016, Available at: <https://finsee.com/депозити/надійні-банки/> [Accessed: 28 april 2018].

8. Основні показники діяльності банків України, Available at: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442 [Accessed: 28 april 2018].
9. Oficijnyj sajt Nacional'nogo banku Ukrai'ny, Available at: <http://www.bank.gov.ua> [Accessed: 28 april 2018].
10. Kornyljuk R. Prysutnist' inozemnyh bankiv v Ukrai'ni – 2014-2016, Available at: <http://bankografo.com/prisutnist-inozemnih-bankiv-v-ukrayini-2014-2016.html> [Accessed: 28 april 2018].

УДК 338.48(477)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ СИСТЕМИ КРАЇНИ

Папп В.В., Бошота Н.В.

FEATURES OF FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE TRAVEL SYSTEM OF THE COUNTRY

Papp Vasyly, Boshota Nelia

У статті висвітлено теоретико-методичні засади функціонування та розвитку туристичної сфери країни як системи. Проаналізовано організаційно-економічні чинники розвитку системи туристичних послуг. Визначено специфіку впливу сукупності факторів на формування та розвиток туристичної системи з урахуванням сучасних економічних процесів.

Ключові слова: туризм, система, розвиток, економіка, чинник, туристичний ринок, туристична послуга.

The current development of the world tourism market and its globalization show that tourism is an integral part of the life of any civilized society. The tourism industry is a holistic reproductive system that has an integral effect. International tourism has a huge impact on the world economy. Effective sector activities contribute to the development of the economy and job creation in many parts of the world. It is therefore extremely important for countries to encourage policies that contribute to the steady growth of tourism, including travel, human resources development and sustainability.

The purpose of the article is to study the factors that have a decisive influence on the dynamism of the development of the tourist system in modern conditions.

At the present time, tourism is considered one of the most advanced sectors of the economy, taking into account the following factors: creation of new jobs, economic and social development of the tourism sector, creation of new tourist services, increase of local incomes, accelerated development of centers of folk art, attraction of foreign tourists, financial receipts to the budget.

Keywords: tourism, system, development, economy, factor, tourist market, tourist service.

Немає сумніву, що сучасний туризм став однією з найбільших в світі сучасних галузей економіки. Крім того, туризм може не тільки покращити транспортну інфраструктуру та більшість громадських об'єктів у країні, але й поліпшити місцеву сферу послуг (сфера розваг, розміщення, харчування тощо). Тобто туризм стимулює зростання місцевої економіки. У зв'язку з цим, велика кількість організацій та урядів в даний час інвестують значні ресурси в цю галузь.